

ВПЛИВ ІРРАЦІОНАЛІЗМУ А. ШОПЕНГАУЕРА НА ТВОРЧІСТЬ Р. ВАГНЕРА

Глюза А.П.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тихонова Л.А.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки,14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65)

The influence of irrational philosophy of A. Schopenhauer on the musical art of R. Wagner is considered in the article. Irrationalism laid a new trend in modern art, which changed the view on aesthetic values. The new approach was that the beauty in art should be sought not in the similarity with real life, but in yourself.

Ірраціональна філософія, що стала реакцією на кризу європейського раціоналізму, призвела до зміни культурно-естетичних орієнтирів європейської культури кінця XIX – початку XX сторіччя. Ірраціоналізм започаткував таку тенденцію у сучасному мистецтві, що корінним образом змінила погляд на естетичні цінності. Новий підхід полягав у тому, що прекрасне у мистецтві треба шукати не у схожості з реальним життям, а у самому собі, у гармонії свого духу. Саме А. Шопенгауер як один з представників ірраціональної філософії, вважав, що сприймати мистецтво з точки зору вчителя, або філософа може тільки людина, що зовсім не має естетичного почуття.

Безпосередній вплив філософії А. Шопенгауера на європейське музичне мистецтво можна прослідкувати на прикладі творчості Р.Вагнера. Більшість дослідників вважають, що у творчості саме цього відомого композитора вплив філософських ідей А. Шопенгауера проявився найбільш яскраво та наглядно. У А. Шопенгауера було особливе відношення до музики. Він вважав, що музика – це втілення самої волі. Музика сильніше усього пробуджує почуття, а страждання та радість завдяки їй набувають ознак узагальненості. Вона сильніше усього діє на нашу волю. З А.Шопенгауером Р.Вагнер познайомився влітку 1854 року і це знайомство стало вирішальною подією в житті Вагнера: жодна з попередніх духовних зустрічей, хоча б навіть з Л.Фейєрбахом, не може з нею зрівнятися ні в аспекті особистого, ні в аспекті історичного її значення. Після 1854 року його називають адептом доктрини А. Шопенгауера. Він доводить необхідність для людини зречення від усякого минушого бажання і вчить, що людство може прийти до спокути, до блаженства тільки скорботним шляхом повного зречення. Р.Вагнер уважно вивчав твори А. Шопенгауера. Особливий вплив на нього мала книга «Світ як воля та уявлення». Вважається, що цей твір вплинув на світогляд великого композитора.

Вагнер захоплювався філософією А. Шопенгауера, але брав не всі

його ідеї. Так, погляди Вагнера розбігаються відносно Людини і Смерті. За Вагнером Людина повинна зустрічати смерть не з почуттям втоми і відрази до життя, а з почуттям повної задоволеності, бо вона знає, що її місія тут на землі виконана; смерть не є благо в собі, як вчить християнство і філософія А. Шопенгауера, смерть є природним закінченням життя, яке і є єдиним позитивним благом.

Звичайно, Вагнеру дуже імпонувало в навчанні Шопенгауера улюблене романтиками протиставлення генія і натовпу, до якого філософ звертається в своєму трактаті неодноразово. Порівнюючи генія зі "звичайною людиною", Шопенгауер стверджує, що геній все відчуває гостріше, а також і страждання..

Сам композитор багаторазово опинявся у стані генія, якого не визнав натовп, і цю ідею часто втілював у своїх творах. Незрозумілими, відкинутими є не тільки молодий лицар Вальтер Штольцінг – його новаторське мистецтво не сприймають майстерзінгери, але і Голландець в веселому натовпі на норвезькому березі, і Тангейзер, який оспівує чари Венери перед миннезінгерами в Вартбурзі.

Вагнера хвилювала проблема самогубства, якій Шопенгауер приділив велике місце в своїх роботах. Він доводить, що самогубство не є результатом найважливішого питання існування, це довільне знищення окремого явища волі. Необхідністю ж є справжнє заперечення волі до життя "вмирати добровільно, вмирати охоче, вмирати радісно – це... перевага того, хто відкинув волю до життя". Цю провідну ідею в його філософії Шопенгауер почерпнув в космогонічних навчань давньої Індії – буддизму. Цікаво, що «нірвана» – останнє слово, яким завершується книга А. Шопенгауера "Світ як воля і уявлення". Таким чином, весь трактат присвячений цьому поняттю [2].

Це співзвучно з основними ідейними мотивами "Трістана та Ізольди". Вагнеровські герої – натури неординарні, сильні, пристрасні, які особливо гостро переживають страждання, – здійснюють самогубство. Але, як і для Шопенгауера, так і для Вагнера, це не вихід: в кінці опери обидва герої зрікаються волі до життя і зовсім за Шопенгауером "вмирають охоче, вмирають добровільно, вмирають радісно" – відкидають сансару і знаходять нірвану.

Таким чином, філософія та естетика А. Шопенгауера значно вплинули на європейську музичну філософію XIX століття. Цей вплив був настільки всебічним, що проявився практично у всіх сферах художньої діяльності. Одним з головних наслідків впливу шопенгауерівських постулатів є постійна зміна ролі музики в художньо-естетичних поглядах.

Використані джерела

1. Чернишова Л. А. Вплив філософії Шопенгауера на творчість Вагнера / Л. А. Чернишова. – 2016. – №5. – С. 252 – 254.

2. Шопенгауер А. Світ як воля та уявлення / А. Шопенгауер, 1999. – 832 с